

HALİT ZİYA UŞAKLIĞIL'IN EVLİLİK, BOŞANMA VE AİLE ÜZERİNE BİR TİYATRO ESERİ:

KÂBUS

Hafize Şahin*

İstibdadı yapan, mukabil tarafın süfliyyetidir.

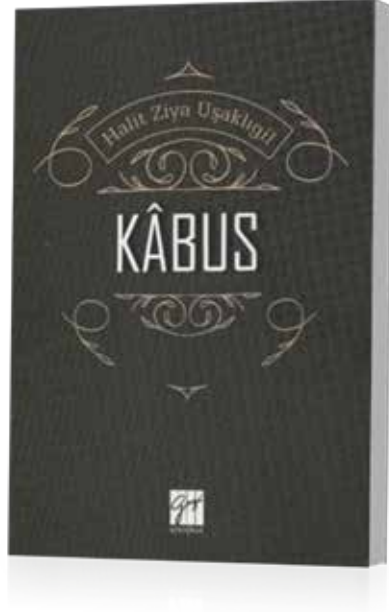
Kadınlık yüzüne havale edilen tokata aczinin

gözyaşlarıyla yanağını uzatacağına...

Kâbus - Halit Ziya Uşaklıgil

Halit Ziya Uşaklıgil'in *Kâbus* adlı tiyatro eseri, 2018 yılının Aralık ayında Gazi Kitabevi tarafından yayımlandı. Dr. Öğretim Üyesi Hiclâl Demir ve Dr. Öğretim Görevlisi Hülya Bulut tarafından yayına hazırlanan *Kâbus*, Halit Ziya Uşaklıgil'in üç tiyatro eserinden biridir. Araştırmacılar; 1334/1918 yılında Arap harfleriyle yayımlanan eseri, açıklamalarıyla Latinize etmişlerdir. Yazarın diğer tiyatroları *Fürûzan* (1918) ve *Fare* (1926) adlarını taşır. Halit Ziya'nın bu üç tiyatro eseri arasında sadece *Kâbus* telif bir yayındır. *Fürûzan*, Alexandre Dumas Fils'in *Francillon*; *Fare* ise Edouard Pierrot'un *Le Souris* adlı eserlerinden uyarlanmıştır.

Hiclâl Demir ve Hülya Bulut, "Sunuş" yazısında eser hakkında okura önemli bilgiler verirler. *Kabûs*; 1918 yılında Dârülbeydâi Heyet-i Temsiliyesi tarafından Tepebaşı Tiyatrosu'nda, Cumhuriyet ilan edildikten sonra bir dönem de Ankara Devlet Tiyatrosu'nda sahnelenmiştir. Üç perdeden oluşan tiyatro eserinde; giriş, gelişme ve sonuç bölümü, bir perdeye tekabül etmektedir. Birinci perdede aile hayatı, kişiler ve yalıdaki yaşam hakkında bilgi verilir. İkinci per-

de, Selma Hanım'ın yalıyı terk etmesi ve sonrasında yaşanan "kâbus"u gözler önüne serer. Son perdede ise olaylar çözüme kavuşur ve eser sonlanır.

Araştırmacılar, eserin akademik camiada anılan ve bilinen bir eser olmasına rağmen günümüz okurlarının esere ulaşmakta güçlük çekmesi nedeniyle böyle bir çalışmayı gerekli gördüklerini belirtmişlerdir. Eser, yayına hazırlanırken bugün kullanılmayan Arapça ve Farsça sözcüklerin anlamları köşeli parantez içinde verilmiş, böylece hem metnin orijinaline sadık kalınmış hem de eserin rahatlıkla okunabilmesi amaçlanmıştır. Eserin orijinal dilinin korunması, dönemin tiyatro dili hakkında çalışma yapan akademisyenlere fikir vermesi açısından önemlidir. Araştırmacılar; eserde geçen yer, bölge ve şehir adları hakkında da dipnotlarda açıklama yapmışlardır. *Kâbus*'un editörlüğünü Eda Deniz Okuyucu üstlenmiş; araştırmacılar, yayının hazırlık sürecinde Prof. Dr. Mehmet Kanar'ın desteğini gördüklerini dile getirmişlerdir.

* Dr. Öğretim Görevlisi, Hacettepe Üniversitesi, Türkçe ve Yabancı Dil Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi (HÜ TÖMER), hafize@hacettepe.edu.tr

Kâbus, araştırmacıların da belirttiği üzere, akademik camiada bilinen ve okutulan önemli bir tiyatro eseridir. Halit Ziya Uşaklıgil, diğer iki tiyatro eserinde (*Fürûzan* ve *Fare*) olduğu gibi *Kâbus*'ta da kadın-erkek ilişkilerini esas almıştır. Hiclâl Demir ve Hülya Bulut, eseri “bir aile dramı” olarak değerlendirmişlerdir. Aile kurumundan yola çıkan Uşaklıgil, kadın ve erkeğin toplumsal yaşamdaki rolleri, evlilik/boşanma, ebeveynlerin tutumu ve bunun çocuklar üzerindeki etkisini yenilikçi bir bakışla dile getirmiştir.

Kâbus'ta esas olarak “aldatma” konusu işlenmiş ve kadının, aldatan erkek karşısında onurlu hareket etmesi gerektiği vurgulanmıştır. Yazar, evlenme ve boşanma konusunda erkekler kadar kadınların da söz sahibi olmaları gerektiği hususunu okurun dikkatine sunmuştur. Aldatan erkek er ya da geç hatasını fark edecektir çünkü aldatma, mutlu bir yuvanın üzerinde dolaşan kara bir buluttur. Selma Hanım, bu durumu “kâbus” olarak nitelenmiştir. “Kâbus” mutlaka geçecek, güzel günler gelecektir. Yeter ki kadın, kanatları olduğunu fark etsin... Realist ve bir o kadar da iyimser bir tutumla kurgulanan eserde olaylar, haziran ayında başlar ve eylülde sonlanır. İstanbul'da yaşanan bu aile dramı, Yeniköy'ündeki yalıda geçer. Kalender, İstinye Koyu ve Boğaz da mekân olarak anılmaktadır. Ayrıca Avusturya'nın Tirol ve Çek Cumhuriyeti'nin Karlsbat şehirleri Selma'nın seyahati dolayısıyla eserde yer almaktadır.

Halit Ziya Uşaklıgil, romanlarında olduğu gibi *Kâbus*'ta da kişileri ve olayları gerçekçi bir bakış açısıyla yansıtmıştır. Yazar, *Kâbus*'ta kadın karakterleri; güçlü, ayakları yere basan, erkeklerle aynı haklara sahip olmak isteyen, birey olma bilincinde kişiler olarak kurgulamıştır. Bu bakış açısı, aynı zamanda Türk toplumunun yeniden yapılanacağını müjdelere. Realizmin etkisiyle güçlü kadın ve erkek karakterler yaratan yazar, toplumsal yaşamın bu iki cinsin eşit katılımıyla çok daha güzel olacağını farkındadır. Nitekim 1918'de yayımladığı *Kabûs*'ta ileri görüşlülükle kadın gücünü idrak etmiş ve kadının toplumsal yaşamda var olması için meslekleşmesi gerektiğini vurgulamıştır. I. Dünya Savaşı ve öncesindeki savaşlar, erkek nüfusunun azlığı, kadının geçim derdi vb. sebepler, elbette bu “meslekleşme” düşüncesinin oluşmasında etkili olmuştur.

Kâbus; 21. yüzyıl insanına da kadın-erkek ilişkileri, aile kavramı, kadının meslek sahibi olması ve onuruna hâlel getirmemesi gibi hususlarda çok şey söylemektedir. Bu nedenle eseri yayına hazırlayan Hiclâl Demir ve Hülya Bulut'u tebrik ederiz. Tozlu raflarda kalan bu değerli metnin; Halit Ziya Uşaklıgil'in düşünce dünyasının ve edebî yönünün değerlendirilmesine katkı sağlayacağı, bu alanda çalışma yapan araştırmacılara faydalı olacağı kanaatindeyiz. Ellerine, gözlerine sağlık...